

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

Mobbning

– en jämförande undersökning som beskriver elevers och lärares syn på
antimobbningsarbetet i en skola

Eliisabet Johansson
Jenny Sundh

LAU 350
Handledare: Ann-Marie Dahlgren- Webster
Examinator: Eva Myrberg
Rapportnummer: VT06-2611-22

Abstract

Arbetets art:	Examensarbete inom allmänt utbildningsområde, 10p
Institution:	Institutionen för pedagogik och didaktik
Antal sidor:	27
Titel:	Mobbning – en jämförande undersökning som beskriver elevers och lärares syn på antimobbningsarbetet i en skola
Författare:	Eliisabet Johansson och Jenny Sundh
Handledare:	Ann-Marie Dahlgren- Webster
Examinator:	Eva Myrberg
Rapportnummer:	VT06-2611-22

Bakgrund

Vi tycker det är viktigt att vi som lärare har kunskap om hur arbetet mot mobbning kan utformas i skolan och att vi i antimobbningsarbetet tar hänsyn till elevernas upplevelser och åsikter. Genom detta arbete tror vi att våra kunskaper när det gäller att motverka mobbning i skolan kommer att fördjupas.

Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att göra en jämförande undersökning som beskriver hur elever och lärare i en skola upplever att man där jobbar mot mobbning samt att undersöka om dessa lärares eventuella insatser i arbetet mot mobbning uppfattas av eleverna.

- Hur upplever elever respektive lärare att man jobbar mot mobbning?
- Är eleverna medvetna om det eventuella arbete lärarna gör för att förebygga, hantera och följa upp mobbning?
- Hur skiljer sig elevernas uppfattning av antimobbningsarbetet i jämförelse med lärarnas uppfattning?

Metod

Vi har valt att genomföra en enkätundersökning med 21 elever i två klasser i år 7 och 9 samt åtta lärare. Enkäterna har vi i efterhand sammanställt och jämfört elevernas och lärarnas svar. Dessa har vi kopplat till styrdokument samt metodlitteratur och vetenskaplig forskning.

Resultat

I vår undersökning ser vi att elever i större utsträckning vill vara delaktiga i arbetet mot mobbning vilket vi även ser i materialet vi använt oss av. Något som skolan lyckats tydliggöra i antimobbningsarbetet är kamratstödjarna. I svaren kan vi se att det finns elever som eftersträvar mer konsekvens i lärarnas agerande och ingripande. Vad det gäller det uppföljande arbetet och hur detta fungerar kan vi se en kunskapsbrist hos båda parterna.

Diskussion

Som pedagoger måste vi aktivt motverka alla former av mobbning. Vår undersökning har ökat våra insikter kring hur viktigt det är att som lärare lyssna till eleverna och våga ingripa men också att skapa en god stämning i klassen och på så vis arbeta i förebyggande syfte.

Sökord

Mobbning
Antimobbningsarbete
Elevdeltaktighet
Våga gripa in

Förord

Detta arbete har genomförts av två kvinnliga studenter på lärarprogrammet vid Göteborgs universitet. Våra inriktningar är mot de senare åren och vi har båda läst svenska som en inriktning. Vid arbetet kring antimobbningsarbetet i skolan har vi båda verkat tillsammans. Allt skrivande samt bearbetning av material och den skrivna texten har skett gemensamt. Även vår enkätundersökning utfördes gemensamt. Det enda vi delade upp var litteraturstudierna, för att få med ett bredare urval. Hela projektet har varit mycket givande och vi har fått många positiva upplevelser av antimobbningsarbetet ute i den vardagliga skolverksamheten.

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	1
2. Begreppsförklaring	2
3. Syfte och frågeställningar	3
4. Litteraturgenomgång	4
4.1 Förebyggande arbete	4
4.1.1 Samtal	4
4.1.2 Överenskommelse	5
4.1.3 Kamratstödjare	5
4.1.4 Gruppaktiviteter	6
4.2 Arbete mot pågående mobbning.....	6
4.2.1 Samtal	6
4.2.2 Lyssna på eleverna och våga gripa in.....	7
4.3 Uppföljning.....	9
4.3.1 Samtal	9
4.4 Teoretisk bakgrund	9
5. Metod	11
5.1 Insamling av data.....	11
5.2 Bearbetning av data	11
5.3 Urval och begränsningar.....	11
5.4 Genomförande	12
5.5 Tillförlitlighet	13
6. Resultatredovisning	15
6.1 Hur jobbar lärare och elever för att förhindra mobbning på din skola?	15
6.1.1 Tycker du att man kan hantera detta på ett bättre sätt?	16
6.2 Hur hanterar lärare och elever pågående mobbning på din skola?.....	16
6.2.1 Tycker du att man kan hantera detta på ett bättre sätt?	17
6.3 Hur gör lärare och elever när de följer upp och utvärderar ett mobbningsfall på din skola?.....	18
6.3.1 Tycker du att man kan hantera detta på ett bättre sätt?	19
6.4 Resultatsammanfattning	19
7. Diskussion	21
7.1 Förslag till fortsatt forskning	25
8. Referenser	26

Bilagor 1-2

1. Inledning och bakgrund

Mobbning är som ogräs, det finns där hela tiden om du inte rensar
(Damber, 2003, s 6:9)

Under vår utbildning har intresset för mobbningsfrågor väckts. Vi har under vår verksamhetsförlagda utbildning under ett flertal tillfällen upplevt situationer då vi sett tendenser till mobbning. Det är vår förhoppning att vi i vårt blivande yrke vågar vara professionella och gripa in när vi ser oegentligheter bland eleverna. I Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) kan man läsa om vad det är som skolan skall förmedla:

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla (s. 19).

Detta tycker vi klart och tydligt visar att skolan skall vara en plats där alla människor är lika mycket värda, där man skall känna sig trygg och inte utsättas för kränkningar. Vi anser att det är viktigt att vi som lärare tar fasta på dessa värden och föregår med gott exempel genom att ingripa när en elev är utsatt. Dessa värderingar är viktiga i skolan såväl som i övriga samhället eftersom det är här vi människor möts och interagerar.

Mobbning är ett mycket viktigt ämne som poängteras i Lpo 94:

Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling skall prägla verksamheten. Ingen skall i skolan utsättas för mobbning.

Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser (s. 19).

Vi som lärare måste ha kunskap om mobbning och våga gripa in för att stoppa mobbningen. De aktiva insatserna kan också bestå i ett förebyggande arbete som genomsyrar hela verksamheten och på så vis kan förhindra att mobbning uppstår.

Vi har valt att genomföra vårt examensarbete inom området mobbning därför att vi anser att detta är ett relevant och ständigt aktuellt ämne för oss som blivande lärare. Under vår egen skolgång har vi vid ett flertal tillfällen upplevt att lärarnas kompetens gällande hantering av mobbning har varit mycket bristfällig. Då vi anser att man som mobbad elev har svårt att klara sin skolgång på grund av psykisk ohälsa, tycker vi att det är viktigt att man som lärare har kunskapen och därigenom modet att ta tag i förekommande mobbning. När vi snart kommer ut i vårt yrkesverksamma liv vill vi bli sådana goda och kompetenta pedagoger, att vi så bra som möjligt kan hantera dessa frågor på ett tillfredsställande sätt. Vi inser att mobbning är ett brett område som yttrar sig på flera sätt och att man behöver stor erfarenhet från arbete med människor för att kunna hantera mobbningsproblematiken på ett tillförlitligt sätt och att vi inte kan få denna kunskap enbart genom detta arbete. Däremot hoppas och tror vi att de kunskaper vi får under arbetets gång kan hjälpa oss att bli förberedda på att hantera dessa frågor.

2. Begreppsförklaring

Isacsson (1998) skriver om hur begreppet mobbning kom till. På 70-talet skapades det av läkaren Peter – Paul Heinemann. Begreppet är lånat från engelskans ord kamrattryck; mobbing. ”Mobile vulgus”, den lätttröda hopen, är den latinska grunden för engelskans *mob*. Även Olweus (1973) skriver om termen *mob*. Den engelska termen *mob* används för att beteckna en ganska stor grupp individer eller folkmassa som är förenade i någon form av gemensam aktivitet. Oftast är mobben löst organiserad och förekommer endast under en relativt kort tid.

Hos Isacsson (1998) finner vi ett citat från ett Bra böckers lexikon från slutet av 70 –talet där mobbning definieras såhär:

Det innebär att en enskild person utsätts för glåpord och/eller misshandel. Inte minst i skolor förekommer sådant. Att en elev råkar ut för mobbning kan bero på hudfärg, dialekt, blyghet, avvikande klädsel eller ha någon obestämd orsak eller en kombination av sådana. Mobbning är mycket svårt att upptäcka och att göra något åt då mobbade elever oftast inte vågar säga något därom till lärare eller föräldrar av rädsla för repressalier (s. 13).

På 80 –talet kom Olweus med en annan definition av mobbningsbegreppet. Skillnaden i de olika definitionerna ligger i att Olweus poängterar tidsperspektivet samt ej konkretiserar de negativa handlingarna. Han pekar också på att det kan utföras av en eller flera individer och knyter på så sätt an till ordet *mob*. Olweus är den person som de flesta forskare och författare refererar till när de skall definiera ordet mobbning. Olweus (1986) definition är: ”Det är mobbning när en eller flera individer, upprepade gånger och över en tid, blir utsatta för negativa handlingar från en eller flera individer” (s. 8).

Enligt Bliding (2002) har även Skolverket bestämt sig för att använda denna definition som även vi valt att använda oss av i vårt arbete. Anledningen till detta är att den är allmänt vedertagen. Vi tycker att det är svårt att hitta en heltäckande definition av något så komplext som mobbning. Vi skulle vilja specificera att vi i vårt arbete ser innebörden av orden ”negativa handlingar” som verbala, psykiska och fysiska handlingar som upprepas och skadar.

3. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att göra en jämförande undersökning som beskriver hur elever och lärare i en skola upplever att man där jobbar mot mobbning samt att undersöka om dessa lärares eventuella insatser i arbetet mot mobbning uppfattas av eleverna.

- Hur upplever elever respektive lärare att man jobbar mot mobbning?
- Är eleverna medvetna om det eventuella arbete lärarna gör för att förebygga, hantera och följa upp mobbning?
- Hur skiljer sig elevernas uppfattning av antimobbningsarbetet i jämförelse med lärarnas uppfattning?

4. Litteraturgenomgång

Den metodlitteratur och den vetenskapliga forskningen med didaktisk karaktär vi hittat är från 70-talet och fram till idag och behandlar mestadels de nordiska förhållandena gällande mobbningsproblematiken men även brittisk forskning förekommer. Anledningen till att vi valt att göra denna avgränsning är att vi tror att förhållandena i de nordeuropeiska länderna är förhållandevis likartade. Eftersom vår undersökning är utförd på en svensk skola anser vi att denna litteratur och forskning då passar bäst att koppla till undersökningen. Det intressanta har varit att se vad forskningen har visat vara bra lösningar på mobbningsproblematiken. Detta har dock varit ett problem eftersom det inte finns speciellt mycket vetenskaplig forskning med didaktisk karaktär. Däremot finns det mycket metodlitteratur som innehåller tips och idéer om hur man kan hantera mobbningsproblematiken. Detta är även någonting som Bliding (2002) har uppmärksammat. Hon menar att det gjorts relativt lite forskning om mobbning och den forskning som genomförts har samma perspektiv. Vi efterlyser mer vetenskaplig forskning inom området eftersom det är ett aktuellt ämne som vi aldrig kan få för mycket kunskap om.

4.1 Förebyggande arbete

4.1.1 Samtal

Enligt Edling (1997) är ett förebyggande arbetssätt mot mobbning att jobba med kompissamtal. Eleverna lär sig då att visa var gränserna går och på detta sätt lyckas hålla mobbarna borta. Här tar man upp saker som till exempel hänt på rasterna och diskuterar dessa problem innan situationen hinner utveckla sig till mobbning. Isacson (1998) är inne på samma spår. Hon refererar till en skola som sedan en längre tid tillbaka använder sig av kompissamtal redan från förskolan. Denna skola utgår även Edling (1997) ifrån när han pratar om kompissamtal. Isacson (1998) menar att man inte behöver vara rädd för att införa dessa samtal längre upp i åldrarna. Det viktigaste är att det blir kontinuitet och att de återkommer varje termin. Det gäller bara att anpassa samtalen efter ålder och mognad. Även Damber (2003) nämner kompissamtal som en metod som man kan använda sig av för att ge eleverna kunskap om mänskligt samspel. Detta ger eleverna träning i hur de själva bör agera samt en större förståelse för hur saker och ting fungerar. Ekelund och Dahlöf (2005) påpekar att skolans handlingsplan brukar inrymma samtal. Tanken med detta är, menar de, att barnen skall utveckla sin demokratiska, empatiska och sociala kompetens.

Olweus (1986) använder sig inte av ordet kompissamtal utan klassråd, men detta verkar ha samma innebörd. Eleverna får sätta sig i en ring i klassrummet och bland annat diskutera hur veckan har varit och lägga upp planer för hur nästa vecka kommer att se ut. Han skriver även att den regelbundna genomgången av hur veckan har sett ut kan utgöra ett viktigt gruppträck på de elever som har en tendens att mobba andra. Han menar vidare att mobbning är ett viktigt tema som absolut kan tas upp i samband med veckans klassråd. Även Höistad (1994) anser att samtal i klassen är ett bra sätt att förebygga mobbning på. Han ger exempel på en rad olika frågor man kan ta upp till diskussion i klassen. Bland annat handlar dessa om regler, relationer, mobbning, trygghet, normer, roller, att vara sig själv och att bry sig. Han säger: ”Att ta ställning, att ifrågasätta och att se alternativ, är alla

nödvändiga ingredienser för att effektivt analysera och eventuellt förändra ett beteende” (s. 110).

Roland (1983) poängterar vikten av att sitta i ring så att alla kan få ögonkontakt och upplever känslan av att man skall prata med varandra i ett kompisamtal. Han menar även att inga ämnen är omöjliga att ta upp under ett klassamtal och dessa går ut på att förebygga och stoppa mobbningen. Staff (1997) poängterar vikten av samtal. Han anser att man ständigt måste föra diskussioner kring bland annat kamratskap och hur det känns att vara utanför för att förebygga mobbning.

4.1.2 Överenskommelser

Isacsson (1998) ger exempel på kontrakt hon skrivit med olika elever. De innehåller bland annat saker som att man lovar att inte slå någon annan och att se till så att ingen elev känner sig utanför i klassen. Hon brukar i alla fall be eleverna att åtminstone försöka. I början kanske de inte tror sig klara av att leva efter dessa punkter och då gäller det att ge dem tid att reflektera över sitt beteende. Även Olweus (1986) har liknande åsikter. ”En viktig hjälp i arbetet mot mobbning och för ett bättre socialt klimat i klassen är att klassföreståndaren och eleverna tillsammans kommer fram till några få enkla regler angående mobbning” (s. 60). Han hävdar även vikten av att dessa skrivs så konkret som möjligt. Enligt Lpo 94 så skall läraren ”tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen...” (s. 24). Det stämmer väl överens med Olweus resonemang. Höistad (1994) tycker även han att man i klassen skall skriva klassregler eller ett kontrakt mot mobbning, vilket innebär ett gemensamt sätt att agera mot alla former av negativa beteenden. Høiby (2004) påpekar att när man formulerar klassregler så skall dessa vara positivt uttryckta. Dessa skall också revideras minst en gång om året och detta skall göras för att hålla dem aktuella. Damber (2003) använder istället begreppet klassnormer. ”Genom att upprätta klassnormer, diskutera gemensamma förhållningssätt och hur de inblandade bör vara mot varandra kan en positiv gemenskap skapas” (s. 4:7). Den positiva gemenskapen menar hon kan uppnås genom att man tillsammans diskuterar det ansvar som alla har för att alla skall trivas i gruppen.

4.1.3 Kamratstödjare

Ordet kamratstödjare kan ha olika innebörd. Ibland är kamratstödjarna endast elever medan de i andra fall består av endast vuxna eller både elever och vuxna.

Isacsson (1998) hävdar att kamratstödjare har en viktig uppgift när det gäller det förebyggande arbetet mot mobbning eftersom det är eleverna vi skall fråga vad som händer. Här är det således eleverna som är kamratstödjarna. Även Höistad (1994) skriver mycket om kamratstödjare. Han tar upp en rad olika uppgifter som dessa kan ha bland annat att se över vad som händer på skolgården och i korridoren. ”Eleverna själva vet var det brukar vara problem och de vet också vilka som brukar vara stöddiga och vilka som kan komma att råka illa ut” (s. 119). De kan även ha till uppgift att ingripa i en mobbningssituation. Enligt Damber (2003) skall vi använda eleverna som ögon och öron i till exempel matsalen, korridoren och på rasterna. Istället för kamratstödjare använder Damber (2003) ordet kompisstödjare men orden har samma innebörd. Dessa kompisstödjare är elever som rör sig bland andra elever och fungerar som en länk till de

vuxna. Detta är även någonting som Smith, Pepler och Rigby (2004) pekar på: "Peer support programmes such as befriending are becoming common. Some programmes involve students who have been trained as peer mediators to assist in identifying and resolving conflicts" (s. 3).

Vidare anser Damber (2003) att kompisstödjarnas uppgifter innebär att vara en bra vän och att ha lite extra uppmärksamhet på vad som händer i skolan. Hon betonar vikten av att inte lägga över hela ansvaret på eleverna utan eleverna skall bara vara en del av antimobbingsarbetet tillsammans med de vuxna. Kompisstödjarna skall presenteras för hela skolan. På så sätt får alla en kännedom om vilka kompisstödjarna är och att de finns som en hjälp i arbetet mot mobbning. Enligt en undersökning av Barnombudsmannen (2001) vill många 13-åringar ha fler engagerade vuxna runt omkring sig i skolan som har tid att prata men som även vågar ingripa om de ser några som helst tendenser till mobbning. Här anser man att kamratstödjarna skall vara vuxna människor.

4.1.4 Gruppaktiviteter

Olweus (1986) skriver om positiva aktiviteter som bland annat innefattar gruppaktiviteter. Dessa aktiviteter är bra för att stärka vi-känslan men även för förhållandena mellan eleverna. Höistad (1994) tar också upp det här med positiva aktiviteter i klassen som ett förebyggande arbetssätt mot mobbning. Han poängterar precis som Olweus vikten av att skapa en vi-känsla där alla människor har lika värde. Smith, Pepler och Rigby (2004) anser att ett betydelsefullt moment i antimobbingsarbetet är att skapa ett gott klimat i klassrummet. I Staffs (1997) modell för att förebygga mobbning ingår "mombusklubben". Avsikten med denna klubb är att elever, lärare och föräldrar skall göra trevliga saker tillsammans. Detta anser han skapar en god miljö i det förebyggande arbetet mot mobbning. Som exempel anger han tipspromenader, brännbollskväll och utflykter.

Fors (1994) poängterar vikten av att medvetet skapa rikligt med situationer för barnen där de kan mötas och ge varandra plats samt bekräfta varandra. Hon hävdar att de på detta sätt troligen lär sig att visa respekt, omsorg och tillit för varandra och att detta leder till att barnens olikheter blir tillgångar istället för brister i en positiv atmosfär. Høyby (2004) talar även hon om vikten av positiva och gemensamma upplevelser. Det är viktigt att man tillsammans skapar positiva minnen och att dessa betyder mycket för sammanhållningen. När en lärare föregår med gott exempel och positivt bekräftar alla elever i klassen så kommer barnen också att respektera varandras olikheter. Detta menar hon är en form av vaccination mot mobbning. Även Pikas (1989) anser att det är viktigt att man som lärare bekräftar sina elever. Han menar vidare att om man som lärare är en "attraktiv auktoritet" så kommer eleverna att tro på lärarens ord och efterleva dem. Även Fors (1994) är inne på samma spår när hon talar om hur viktigt det är att vi som vuxna är starka och goda förebilder och tydligt agerar vid påvisande mobbningsfall.

4.2 Arbeta mot pågående mobbning

4.2.1 Samtal

Fors (1994) skriver: "Genom att öppet tala med offer och plågåre visar man att det är möjligt att tala om mobbningen. Elevernas berättelser är nödvändiga för att man skall

komma fram till en problemlösning” (s. 130). Hon menar vidare att ansvaret ligger hos de vuxna vad gäller att ta reda på vad som försiggår. Enligt Olweus (1986) är samtal med mobbaren, mobboffret och föräldrarna bra åtgärder på individnivå. Han hävdar att så snart läraren ser att det förekommer mobbning skall han eller hon ingripa och prata med den eller de som mobbar samt med offret. Det är viktigt att göra klart för mobbaren att mobbning inte accepteras och att vi skall sätta stopp för det här och nu. När de enskilda samtalen är avklarade skall man samla eleverna i en grupp. Här skall man åter igen göra klart för dem att det skall vara slut på mobbningen och att man annars kommer att vidta kraftigare åtgärder. När man har upptäckt mobbningen i klassen så skall man underrätta föräldrarna till de inblandade. Pikas (1989) poängterar vikten av enskilda samtal och definierar även två egenskaper som en lärare behöver ha för att kunna bekämpa mobbning. Den första av dessa två egenskaper är att man har förmågan att lyssna på djupet på både mobbaren och offret medan den andra innebär att man har en vilja och arbetsförmåga att genomföra flera samtal och uppföljning. Enligt Høiby (2004) kan man dela in antimobbingsarbetet i tre faser, orienterings- och undersökningsfasen, förändrings- eller omvälvningsfasen och uppföljningsfasen. Under förändrings- eller omvälvningsfasen skall man genomföra enskilda samtal med mobboffret, mobbaren och medlöparna. Man skall även här ha ett klassmöte där man kan diskutera problemet i små grupper. Isacson (1998) anser att det trots förebyggande arbete ändå uppstår mobbning. Det finns inte någon metod som passar alla men hon tar upp två arbetssätt som utgår ifrån Anatol Pikas´ metod. Denna metod finns beskriven av Pikas (1989). Man skall alltid ha enskilda samtal med mobbare och mobboffer som innan dessa inte skall vara förvarnade. Efter detta skall föräldrarna kontaktas, det skall ske uppföljningssamtal samt gruppsamtal. Denna metod refererar även Damber (2003) till, som poängterar att man bör hålla dessa samtal med den tysta massan/alla medlöpare. Staff (1997) påpekar på flera ställen hur viktigt det är att genom samtal söka lösningar. Han nämner samtal med offer, mobbare såväl som medlöpare och hela klassen. Höistad (1994) anser att så fort man märker av mobbning på skolan så skall teamet och kamratstödarna sammankallas. På mötet samlas kamratstödare, lärare till den mobbade eleven, läraren till mobbarna och övrig personal som har märkt av mobbningen. Efter detta skall alla iakttagelser redovisas. Som många andra hävdar även Höistad att man först och främst skall samla in fakta om mobbningssituationen för att sedan ta tag i mobbaren, mobboffret och medlöparna för att i enskilda samtal föra en diskussion med dem. Efter detta kallas föräldrarna in. Herlin & Munthe (2005) pekar på att man skall kontakta vårdnadshavarna så snart som möjligt om samtalet med de inblandade eleverna inte är tillräckligt för att kränkningarna skall upphöra. Några av författarna poängterar även vikten av dokumentation av samtalen.

4.2.2 Lyssna på eleverna och våga gripa in

Olweus (1986) hävdar att det finns två förutsättningar för att lyckas minska eller helt förhindra mobbningen i och utanför skolan. Dessa är: ”1) att de vuxna i skola och hem blir medvetna om omfattningen av mobbningen, och 2) att de med visst allvar och engagemang går in för att förändra situationen” (s. 46). Vuxnas engagemang har en positiv inverkan och kan motverka mobbning. Enligt Lpo 94 skall alla som arbetar i skolan ”aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper” (s. 24). Dessutom skall läraren ”uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling” (s. 24).

Damber (2003) behandlar vikten av att våga gripa in i en mobbningsituation. Hon hävdar att många väljer att inte ingripa alls på grund av att man är rädd att göra fel men hon tycker det är mycket bättre att gripa in även om det blir fel det. Med fel kan menas att man väljer ett felaktigt ingripande eller att man uppfattat situationen på ett felaktigt sätt. Detta eftersom det alltid är bättre att göra någonting än ingenting alls. Høiby (2004) menar att de vuxnas brist på ingripande ofta beror på att man inte vet vad man skall göra och att man är rädd att göra fel. Isacson (1998) skriver om vikten av att gripa in. Hon menar att om man griper in snabbt så slutar mobbningen oftast med en gång. Hon tycker att det är skolan som har det största ansvaret när det gäller att stoppa mobbningen. Snabba ingripanden från personalen kan även bidra till att skolan slipper att göra anmälningar till polis och sociala myndigheter vilket ligger i många intresse. Också Höistad (1994) menar att bara det att vuxna lägger sig i och ställer krav på de som mobbar brukar ha en god effekt. I enlighet med många andra menar även Pikas (1989) att det är viktigt att ingripa när man bevittnar mobbning. "Omedelbart inskridande är det enda rimliga alternativet för en lärare att bevittna skadegörelse. Är skadegörarna för starka och hotfulla, får du springa efter hjälp" (s. 94). Herlin & Munthe (2005) påpekar också vikten av att gripa in när man ser eller hör något som kan uppfattas som mobbning.

Enligt Staff (1997) är det viktigt att barnen vågar berätta och be om hjälp. Detta är ett viktigt ställningstagande då man beaktar vad Bliding (2002) menar. Hon beskriver en undersökning gjord på fyra elever som är utsatta för mobbning eller utanförskap. Eleverna i den undersökningen anser inte att det är någon idé att be om vuxnas hjälp eftersom det ändå inte är någon som bryr sig. Detta visar vikten av att man som lärare tar eleverna på allvar och visar att man bryr sig och är engagerad i dem och deras situation. Fors (1994) belyser det faktum att eleverna vet mer än de vuxna om den pågående mobbningen och att de vuxna därför måste tala med och lyssna på eleverna. De vuxna kan i många fall ha svårt att hantera det de får reda på eftersom starka känslor kan uppstå. Alla reagerar på olika sätt, bland annat finns det de som väljer att inget göra. För att vi skall handla anser hon att vi först måste vara känslomässigt berörda. Enligt Larsson (2000) är en av anledningarna till att vi inte ingriper vid mobbning att vi är rädda för att komma nära det som upplevs som ont i vår tillvaro. Hon hävdar också att vi på grund av detta omedvetet kan verka mot ett avslöjande av misstänkt mobbning. Høiby (2004) skriver: "Först då barnet inser att de vuxna allierar sig med barnet mot de dåliga handlingarna kan han eller hon bryta den onda cirkeln och komma in i en god cirkel" (s. 25). Hon beskriver hur alla de elever hon mött som varit utsatta för mobbning vill att de vuxna skall ingripa. Det är de vuxnas insats som gör skillnaden mellan om mobbningen upphör eller om den får fortsätta frodas, det är bättre att ingripa en gång för mycket än en gång för lite. Ingripandet från vuxna kan inte bara ändra situationen för den mobbade eller mobbaren utan även för de tysta medlöparna som ofta är osäkra och svaga barn. När man som lärare ingriper tar man på sig rollen som ledare och kan på detta sätt hindra dessa elever från att låta sig lockas med av mobbarna. I BO: s rapport (2001) som omfattar uppgifter från 6000 13-åriga ungdomar kan man läsa att de tycker att alla har ett ansvar att ta ställning och agera mot mobbning. Ungdomarna lägger störst vikt vid de vuxnas personliga engagemang. Det går att utläsa en besvikelse hos ungdomarna eftersom de upplever att de vuxna i skolan inte tar deras signaler på allvar och att det finns många utsatta elever som skolpersonalen inte märker. Många av dessa ungdomar hävdar att de vuxna inte ser och inte ingriper mot mobbning. Ungdomarnas uppfattning är att personal på skolan som inte ingriper mot mobbning är indirekt delaktiga och medansvariga.

Staff (1997) skriver att vi vuxna måste lyssna när eleverna berättar någonting och ta det på allvar och att vi sedan måste reagera, vi får inte bagatellisera situationen. Han skriver vidare om vikten av att vi som lärare visar oss villiga att lyssna på elevers problem och att vi tydligt visar att vi bryr oss om eleverna och deras situation. Även Höistad (1994) skriver om vikten av att ta den du pratar med på allvar. Det verkar självklart att ta någon på allvar i ett samtal men att det inte är självklart för alla. Vidare skriver han att många barn och ungdomar inte förväntar sig att bli tagna på allvar när de berättar någonting. Larsson (2000) skriver om vikten av att ta rapporter om oenighet bland eleverna på allvar eftersom mobbning påverkar hela elevgruppen.

4.3 Uppföljning

4.3.1 Samtal

Det är viktigt att man har uppföljningssamtal med de ledande eleverna. Efter cirka fjorton dagar kan vara bra att ha ett uppföljningssamtal och då med alla eleverna i klassen. Av egen erfarenhet hävdar Isacson (1998) att de flesta elever då anser att det blivit bättre och det blir även bekräftat då den mobbade själv säger detta. Damber (2003) betonar vikten av att ha uppföljningssamtal. Hon anser bland annat att man under dessa samtal skall försäkra sig om att eleverna håller det de lovat att göra för att sluta mobba. Dessa samtal fortsätter tills mobbningen har upphört helt. Enligt Høiby (2004) skall man ha flera uppföljande klassmöten. Här får alla chansen att säga sin åsikt. Det är också viktigt att man som vuxen rör sig bland de elever som har mobbat för att se till att de följer de överenskommelser man har gjort under klassmötena. Olweus (1986) skriver att man måste följa upp mobbningen ända tills faran för nya mobbningsförsök är avlägsnad. Det är viktigt att mötet med de inblandade eleverna och deras föräldrar inte blir en engångsföreteelse utan att det följs upp genom flera träffar då man kan se hur situationen utvecklats. Under dessa möten kan det i vissa fall utvecklas positiva relationer mellan föräldrar till mobbare och mobboffer vilket ofta är ett steg i rätt riktning för att kunna lösa problemet. Höistad (1994) skriver även han om hur viktigt det är att ha uppföljningssamtal och att man kan kräva mer och mer av eleverna. Efter första samtalet kanske de skall sluta med att göra elaka saker medan de efter ett andra samtal får i uppgift att se till att den mobbade får vara med i gemenskapen. Dessa uppföljningssamtal skall hållas kontinuerligt.

4.4 Teoretisk bakgrund

Enligt Säljö (2000) är lärandet inte begränsat till skolmiljön utan vi förvärvar kunskaper i alla situationer. Vidare menar han att det finns både likheter och skillnader mellan de perspektiv som företräds av den tradition som Piaget representerar och det sociokulturella perspektiv som Vygotsky står för, vilket innebär att det sociala föregår det individuella. Carlgren och Marton (2000) exemplifierar detta med hur barnets relation till sin mamma föregår barnets upplevelse av att vara en egen individ. I piagetanska traditionen ses utvecklingen hos människan som en process som mestadels kommer inifrån. I detta perspektiv är barnet egocentriskt och barnet själv utvecklar en förståelse av sin omgivning genom att observera och manipulera den och utifrån detta dra slutsatser om hur omvärlden fungerar. Det är barnets egna observationer som leder till att upptäcka samt utveckla nya kunskaper. Det som finns hos människan är en medfödd och given förutsättning till tänkande och rationalitet. Detta skall utvecklas fullt ut. Världen utanför skall upptäckas och

förstås. Piaget betonar även vikten av barnets aktivitet i förhållande till omvärlden och dess utveckling. I betoningen av aktivitet finns det likhet med ett sociokulturellt perspektiv. Enligt Säljö (2000) är kunskap enligt Piaget någonting som skapas av individen och detta uppkommer genom barnets manipulerande av objekt och av upptäckandet av relationer mellan dessa. ”Det är när barnet är i fysisk kontakt med omvärlden, känner på objekt, kombinerar dem och ser vad som händer, som det gör upptäckter om hur världen fungerar” (Säljö 2000, s. 65).

Enligt Säljö (2000) blir bilden av människans utveckling annorlunda i ett sociokulturellt perspektiv. Då anses inte vår utveckling på samma sätt vara bestämd av vår aktivitet i förhållande till omvärlden. Betoningen ligger istället på att omvärlden tolkas för oss i gemensamma och kollektiva mänskliga verksamheter. ”Människor föds in i och utvecklas inom ramen för samspel med andra människor” (Säljö 2000, s. 66). Vi lär oss att i verkligheten uppmärksamma, beskriva och agera efter vad omgivningen tillåter. Vi lär inom ramen för de tolkningar och tankemönster som omgivningen använder sig av. I ett sociokulturellt perspektiv är även kommunikation mycket viktigt och utgör länken mellan barnet och omgivningen. Genom att kommunicera blir barnet delaktigt i hur människor i dess omgivning uppfattar och förklarar företeelser.

Den konstruktivism som Piaget företräder kan uppfattas vara en individualistisk konstruktivism, i motsats till detta representerar ett sociokulturellt perspektiv en mer social och kollektiv syn på hur kunskaper mellan människor skapas och förs vidare. ”I ett sociokulturellt perspektiv är utveckling en socialisation in i en värld av handlingar, föreställningar och samspelelmönster som är kulturella och som existerar i och genom kommunikation, och som därför skiljer sig åt mellan samhällen och livsmiljöer” (Säljö 2002, s. 68).

Pramling – Samuelsson och Sheridan (1999) skriver även de om barns utveckling och lärande. De menar att barns sociala kompetens inte utvecklas som något isolerat utan i nära samband med att barn utvecklas och lär. De uttrycker att lärande förmodligen alltid äger rum i det sociala samspelet mellan människor.

5. Metod

Här redovisas vilka metoder vi använt för att samla in och bearbeta material till arbetet. Här redogörs också för urvalet och hur vi gick tillväga. Även tillförlitligheten i arbetet diskuteras.

I början av vår arbetsprocess var vi inte riktigt säkra på hur vi skulle avgränsa vårt arbete om mobbning. Vi ville göra någonting konkret för att kunna förbättra antimobbningsarbetet ute i den vardagliga skolverksamheten. Vår tanke från början var att skapa en handlingsplan men efter lite eftertanke så kändes det mer givande att ta reda på elevernas tankar kring antimobbningsarbetet, då vi anser att eleverna är viktiga i arbetet mot mobbning.

5.1 Insamling av data

Vi har valt att genomföra en jämförande, deskriptiv undersökning av hur elever och lärare upplever att man i skolan jobbar mot mobbning samt att genom undersökningen se om lärarnas eventuella insatser i arbetet mot mobbning uppfattas av eleverna. Vi har använt oss av metodlitteratur, vetenskaplig forskning samt enkäter för att samla in material till arbetet.

Vi började med att leta upp relevant litteratur och forskning. Det material vi läste gav oss en vidare förståelse för mobbningsproblematiken och medförde att vi ytterligare kunde bygga upp vår kunskap.

Från början var vår tanke att enbart genomföra en litteraturstudie, men efter att ha tagit del av delar av litteraturen bestämde vi oss för att det skulle vara mer givande att få in elevers och lärares åsikter kring mobbning i skolan. Vi kände att detta ytterligare skulle öka vår förståelse för och vår kunskap om den problematik som omger mobbning och på så vis ge oss en ökad insikt kring antimobbningsarbetet på skolan. Detta tror vi kan vara oss till hjälp i vårt framtida yrke.

5.2 Bearbetning av data

Efter den genomförda enkätundersökningen gick vi igenom varje fråga för sig och gjorde en sammanställning av svaren. Vi delade upp elev- och lärarsvar för sig. Dessa två kategoriers svar på varje fråga sammanställdes sedan i flera mindre kategorier efter sin innebörd. Här efter jämfördes svaren.

5.3 Urval och begränsningar

Vår enkätundersökning utfördes på en 6-9 skola där det går cirka 380 elever. Skolan är belägen i en grannkommun till Göteborg. Enkätundersökningen utfördes under två lektionstillfällen under två olika dagar i år 7 och 9. Klasserna innehåller sammanlagt 55 elever men vi fick ett bortfall på grund av sjukdom samt att eleverna glömde brevet med vårdnadshavarens underskrift hemma. Dock kunde vi genomföra enkätundersökningen

med 21 elever. Hade alla tillfrågade elever besvarat enkäten hade resultatet varit mer generaliserbart. Flertalet av de elever som inte hade med brevet med påskrift av vårdnadshavare, uttryckte en muntlig önskan om att ändå få deltaga i enkätundersökningen. På grund av de etiska reglerna som vi måste följa gav vi inte dessa elever tillåtelse att deltaga. För att få ett mindre bortfall hade vi kunnat låta dem deltaga och begärt att få påskriften av dem senare. Dock ansåg vi det vara oacceptabelt att bryta mot de etiska reglerna och därav det stora bortfallet. Att bortfallet inte endast består av elever i år 7 eller 9 vet vi eftersom vi fick in ett likvärdigt antal enkäter från varje klass vid de två undersökningstillfällena. Antalet elever i de två klasserna var ungefärligt lika. Eftersom vi valde att inte låta eleverna ange om de var flickor eller pojkar när de besvarade enkäten vet vi inte hur bortfallet eller svaren vi fick in, fördelat sig mellan könen. Detta kan ha påverkat resultatet eftersom flickor och pojkar kan uppleva mobbningsproblematiken på olika sätt. Således kan detta ha påverkat såväl reliabiliteten som validiteten. Vi lämnade även ut enkäten till åtta lärare och alla dessa fick vi svar ifrån. Lärarna fick genomföra denna på egen hand i mån av tid. Inte heller lärarna skulle ange vilket kön de tillhör så vi vet vi vet inte hur fördelningen mellan män och kvinnor ser ut, men det var inte heller vårt syfte.

En av anledningarna till att vi valde denna skola var att en av oss tidigare varit verksam här under hela sin verksamhetsförlagda utbildning och på så sätt fått god kontakt med lärare och elever på den aktuella skolan. Att valet föll på de två aktuella klasserna beror på att det var i dessa två som en av oss gjorde sin slutpraktik och således hade god kontakt med eleverna. Valet av lärare som skulle svara på enkäten var mer slumpartat. Den lärare vi hade kontakt med fick lämna ut enkäterna slumpmässigt till sina kollegor. Anledningen till detta var att vi anser att det inte skall spela någon roll vilka ämnen man undervisar i eller hur länge man jobbat som lärare eftersom mobbning är någonting alla bör ha kunskap om. Om vi valt en annan skola att göra undersökningen på hade kanske svaren sett annorlunda ut, detta hade kanske även varit fallet om vi valt andra tillfällen för vår undersökning. Enligt Stukat (2005) är slumpen en faktor man måste ta hänsyn till eftersom den påverkar undersökningens mätnoggrannhet och tillförlitlighet.

Vi har valt att inrikta oss på mobbning elever emellan dock framgår inte detta av enkätens utformning vilket får ses som en reliabilitetsbrist. Vi är medvetna om att även lärare mobbar elever men för att arbetet skulle bli överskådligt valde vi att inrikta oss på enbart elever. Vårt arbete rör elever inom de senare åren av den obligatoriska skolan för att det är här vi kommer att vara yrkesverksamma under vårt arbetsliv.

5.4 Genomförande

Det första vi gjorde var att genom mail kontakta en av lärarna på den aktuella skolan och presentera vår tänkta undersökning. Vi presenterade vår undersökning samt kom med en förfrågan om att få genomföra en enkätundersökning bland både elever och lärare på skolan. I detta mail medsände vi de frågor som vi avsåg att eleverna och lärarna skulle svara på, detta för att ge en klarare bild över vad det var vi ville göra. Lärarens inställning var positiv och vi fick tillåtelse att genomföra vår enkätundersökning. Härefter skickades ännu ett mail till läraren, denna gång innehållande det brev som skulle lämnas ut till vårdnadshavarna med berörda elever. (se bilaga 1) Läraren skrev ut och kopierade upp detta brev till eleverna för att de skulle hinna ta hem det för påskrift av vårdnadshavare och få med det tillbaks i tid tills vi kom ut till skolan.

Vid första tillfället åkte vi ut till skolan för att under en lektion i år 7 genomföra vår undersökning. Vi fick en hel lektion till vårt förfogande och började den med att samla in de underskrifter eleverna hade med sig som godkännande för att få svara på de frågor vi hade. Därefter presenterade vi oss och talade om varför vi var där. Vi talade om att vi läser till lärare och att vi under vår sista termin nu genomför detta arbete om mobbning. De elever som ej hade lämnat in något godkännande valde läraren att ta ut från klassrummet för andra aktiviteter. Med de elever som var kvar läste vi gemensamt igenom frågorna och tydliggjorde innebörden i dessa. Detta för att alla elever skulle förstå att det handlade om tre olika skeden i mobbningsprocessen, före, pågående och efter. Eleverna fick därefter tillfälle att ställa frågor om de tyckte att något var oklart. När alla frågetecken var upprättade satte eleverna igång med att svara på frågorna. Svarstiden för eleverna varierade mellan 10-30 minuter. Allteftersom de blev klara fick de lämna in enkäten. Eleverna satt inte heller så nära någon annan att de kunde se varandras svar.

Andra tillfället var senare under samma vecka och denna gång besökte vi en klass i år 9. Även här fick vi en lektion till vårt förfogande. Vi startade lektionen likadant som den förra genom att presentera oss och vad som var meningen med vårt besök. Läraren i denna klass valde att inte ta ut de övriga eleverna. Detta skapade en viss oro hos de elever som inte svarade på frågorna då de inte fick någon annan uppgift. Trots detta gick genomförandet relativt lugnt till utan större störningar. Nu i efterhand kan vi se att det hade varit bättre att ta ut de elever som inte svarade på enkäten för att ge de andra bättre arbetsro för att kunna koncentrera sig på uppgiften. Resultatet kan ha påverkas så till vida att de svarande eleverna upplevde en stress och därför inte svarade så utförligt. Dock vill vi påpeka att de elever som svarade på enkäten inte talade med sina klasskamrater under tiden de skrev.

5.5 Tillförlitlighet

Vi är medvetna om att vi inte kan dra generella slutsatser av vår undersökning då den genomfördes i en relativt liten grupp och endast på en skola. Svaren kan således inte anses vara allmängiltiga och representativa för en större grupp utan endast för den undersökta skolan. Vi har valt att göra vår undersökning som en pilotstudie som kan användas för vidare forskning och då bli mer generaliserbar. Den kan användas som en del i en större undersökning av elevers och lärares syn på antimobbningsarbetet dock bör man inte använda sig av enkäter. Man bör även använda sig av en bredare och mer representativ undersökningsgrupp vilket gör resultatet mer generaliserbart.

Resultatet vi fått fram går inte att analysera på en djupare nivå eftersom vi använt en metod som inte tillåter en djupare analys. Som resultat av denna metod har bearbetningen av resultaten fått en mer deskriptiv, det vill säga beskrivande, utformning.

För att mäta hur individer upplever någonting är inte den bästa metoden enkäter och heller inte så få enkäter som vi använt oss av. Enligt Johansson och Svedner (2004) är det inte bra att använda enkätmetoden när meningen är att undersöka synsätt och förhållningssätt, det vill säga breda områden där det är svårt att formulera specifika och avgränsade frågor. Enkäter används med fördel när man skall ta reda på fakta. Ejvegård (2003) anser att enkäter passar bäst när man skall få fram attityder, smak och åsikter bland vanligt folk som inte har expertkompetens på det aktuella området. Man kan få en bredare responsgrupp vilket kan bidra till att man kan göra en generalisering. Detta är någonting som vi inte

lyckades med på grund av det stora bortfallet vi fick. Stukat (2005) menar också att enkät svar kan ge magra och intetsägande resultat. Han skriver vidare att de tillfrågade bör vara starkt motiverade. I viss mån visade sig de intetsägande svaren hos våra respondenter eftersom vi hade få respondenter och alla gick på eller var verksamma vid samma skola samt att enkätfrågorna var felaktigt utformade. Det gäller dock inte alla svar.

Den kvalitativa intervju metoden ger på ett bra sätt information som gör det möjligt att förstå elevernas attityder, anser Johansson och Svedner (2004). Med denna metod så kan man få mer uttömmande svar än vid en enkätundersökning och även de elever som är svaga skrivare kan där med uttrycka sina åsikter. Stukat (2005) menar att man med intervjuer kan få upplysningar från respondenterna som ett skriftligt svar inte avslöjar genom till exempel mimik, tonfall och pauser. Stukat (2005) skriver om intervjuareffekten som innebär att intervjuaren påverkar den som intervjuas så att den svarar som den tror att det förväntas. Detta kan bidra till att resultaten inte blir helt rättvisande. Eftersom vi ville ta reda på elevers och lärares åsikter så hade det enligt Johansson och Svedner (2004) varit bättre att använda kvalitativa intervjuer än enkäter. Vår tveksamhet till detta grundar sig i ämnets känslighet. Det kan för vissa vara ett svårt ämne att prata öppet om. Av samma anledning tror vi att gruppintervjuer hade varit fel metod att använda eftersom det då finns en risk att några inte vågar uttrycka sin åsikt eller faller för gruppsytrycket.

Johansson och Svedner (2004) menar att reliabiliteten kan bli lägre genom att frågorna i en enkätundersökning misstolkas. Vi tycker i viss mån vår undersökning har god reliabilitet då vi noggrant gick igenom frågorna med eleverna så att vi skulle minska risken för feltolkningar av dessa. Detta gjordes dock inte med lärarna då vi ansåg att de skulle kunna förstå frågorna på det avsedda sättet. Misstolkningar kan ändå ha uppstått eftersom det inte i enkätfrågorna framkommer att det handlar om mobbning elever emellan vilket kan ha sänkt reliabiliteten. Enligt Stukat (2005) måste reliabiliteten vara god för att validiteten ska vara god. Dock är inte en god reliabilitet en garanti för god validitet. Eftersom vårt mätinstrument inte lämpar sig som frågor i en enkät skapas låg reliabilitet men även en låg validitet beroende på att vi inte med säkerhet har mätt det vi ville mäta. Validiteten blir även låg på grund av att det fanns elever som på vissa frågor lade till ett eget svarsalternativ vilket inte fanns formulerat på enkäten. Risken finns också att resultaten inte heller ger en helt sann bild av det som undersökts eftersom frågorna är för öppna. Mätinstrumentet täcker även mer än det vi menar att mäta, eftersom vi i enkätfrågorna frågar om och i så fall hur antimobbningsarbetet kan göras bättre vilket inte är kopplat till syfte och frågeställningar. I efterhand inser vi att vissa frågor i enkäten med fördel kunde ha tagits bort. Stukat (2005) nämner också yttre störningar som ett exempel på reliabilitetsbrist. Vid vårt andra undersökningstillfälle rådde en viss störning på grund av att de icke svarande eleverna var kvar i klassrummet. Detta kan ha påverkat resultatet så till vida att de svarande eleverna blev störda av de andra elevernas närvaro.

Vi har kommit till insikt med att det trots det känsliga ämnet hade varit mer givande att använda kvalitativa intervjuer som metod till vår undersökning. Våra enkätfrågor hade lämpat sig bättre i kvalitativa intervjuer då de är ganska öppna vilket enligt Johansson och Svedner (2004) kan bidra till att respondenterna inte orka svara utförligt. Detta hade eventuellt kunnat ge oss djupare svar från respondenterna. Johansson och Svedner (2004) anser även att det är svårt att bearbeta öppna frågor och att risken för feltolkningar stor när man ger ut en enkät med öppna frågor. I efterhand har vi insett att valet av metod i förhållande till vårt syfte och våra frågeställningar inte varit det mest givande.

6. Resultatredovisning

Vi har valt att redovisa resultaten från vår enkätundersökning genom att sammanställa varje fråga för sig. Vi har även delat upp svaren i elevsvar och lärarsvar för att lättare kunna göra en jämförande sammanfattning i slutet av varje fråga. Frågorna som vår resultatredovisning är uppbyggd av är de frågor som eleverna och lärarna fick besvara i vår enkätundersökning. Slutligen har vi gjort en resultatdiskussion av resultaten vi fick fram genom enkäterna.

6.1 Hur jobbar lärare och elever för att förhindra mobbning på din skola?

Elevsvar

Flertalet av eleverna nämnde att man har kamratstödjure på skolan, bestående av både elever och personal. En elev har uttryckt sig så här som svar på frågan: ”Vi har kamratstödjure, som skall se till att ingen känner sig utanför.” Eleverna nämnde också att lärarna talar med eleverna för att se hur de trivs och detta upplever eleverna som att lärarna har goda relationer med dem. Det nämndes också att lärarna tog upp ämnet med eleverna när dessa började år 6 samt att lärarna är tydliga gällande sina åsikter om mobbning. Endast en av eleverna svarade att man gör gruppövningar för att stärka gruppkänslan.

Lärarsvar

Flertalet av lärarna nämner kamratstödjure som en viktig del i det förebyggande antimobbingsarbetet. En av lärarna har svarat: ”Vi har ’kamratstödjure’ i varje klass dessa har möten med vuxna kamratstödjure varannan vecka.” Flera lärare nämner också antimobbingsgruppen som består av både lärare och elever. Några svarar att samarbetsövningar är en del i det förebyggande arbetet, liksom arbetet med att skapa ”trygga rummet” med hjälp av dess övningar. En annan av lärarna tar upp de ledstjärnor som varje klass tillsammans tar fram och som finns upphängda i varje klass hemsal. Dessa består av enkla regler som man i klassen har kommit överens om att följa. Bland svaren kan vi även finna att man tillsammans i klassen eller i arbetslagen gör roliga saker tillsammans, exempelvis åker pulka eller grillar. Man har även miljödagrar kring mobbning, en antimobbingsplan man försöker att följa, samt pojk- och flickgrupper där man diskuterar värdegrunden. Minst en gång per läsår får eleverna svara på en lägesenkät; *Hur trivs du i skolan nu.*

Sammanfattning

Både bland elever och lärare är det oftast angivna svaret kamratstödjure. Medan några lärare nämnde gruppövningar som en viktig del i det förebyggande antimobbingsarbetet är det endast en elev som uppmärksammat detta. Något som eleverna uppskattar är att lärarna pratar med dem för att se hur de trivs och på så sätt skapar goda relationer. Detta har inte någon lärare tagit upp i sitt svar. Lärarna har däremot poängterat andra saker som inte eleverna har nämnt till exempel antimobbningsteam, antimobbingsplan, ledstjärnor och att man gör roliga saker tillsammans.

6.1.1 Tycker du att man kan hantera detta på ett bättre sätt? JA NEJ Om du svarade JA, på vilket sätt?

Elevsvar

Nio elever ansåg att man kunde hantera det bättre medan sju stycken tyckte att man inte kunde hantera det bättre. Resterande svarade vet ej och lade härmed till ett eget svarsalternativ. De som svarade ja ville att kamratstödarna skulle ha mer tid, vara synligare och vara på sin vakt. ”Det förekommer fortfarande mobbning, jag tycker att kamratstödarna kan vara mer på skolan och på sin ‘vakt’.”, är det en elev som uttryckt sig. Även mer information till eleverna efterfrågades. Två elever tyckte även att man alltid kan göra det bättre men kom inte med några konkreta förslag.

Lärarsvar

Fyra av lärarna tyckte att man kunde hantera det bättre. Tre av lärarna ansåg att man inte kan göra på ett bättre sätt. Resterande lärare kunde inte bestämma sig och svarade lite tveksamt, nja. Ingen av lärarna nämnde samma sätt som man kan göra det bättre på. Svaren fick därmed stor spridning. Saker som nämndes var att lärarna borde ha ögonen öppna, att man skall kontakta antimobbningsteamet oftare och agera efter antimobbningsplanen. Livskunskap på schemat för att belysa värdegrunden så att den kan genomsyra hela verksamheten var det en lärare som nämnde. Läraren uttryckte sig på det här sättet: ”Införa livskunskap så att värdegrundsfrågor får mer ljus på sig samtidigt som det skall genomsyra hela verksamheten alla dagar ej enstaka dgr.” Någon annan tyckte att man kan dokumentera mera. Att vara mer kreativ och okonventionell i sina lösningar när de rutinmässiga åtgärderna ej fungerar var det en lärare som tyckte man skulle vara. Att skapa ännu bättre trygghet i gruppen var det också någon som ansåg.

Sammanfattning

Fler lärare än elever tycker att det förebyggande arbetet mot mobbning kan göras bättre. Det eleverna mest eftersträvade var att kamratstödarna skulle bli mer synliga och få mer tid. De efterfrågar även mer information. Lärarnas svar skilde sig markant från elevernas då de tyckte att man skall kontakta mobbningsteamet oftare samt agera mer efter antimobbningsplanen. Det var inte heller någon elev som i likhet med lärarna tog upp bättre trygghet i gruppen eller mer dokumentation.

6.2 Hur hanterar lärare och elever pågående mobbning på din skola?

Elevsvar

En stor del av eleverna *tror* att lärarna ringer och pratar med föräldrarna till de inblandade och nästan lika många hävdar att lärarna talar enskilt med berörda parter. Några anser att lärarna får eleverna att förstå hur fel det är med mobbning. Någon skriver att lärarna löser det diskret. ”De försöker lösa det, fast på ett väldigt tyst sätt.” Någon annan tycker att lärarna bara säger ”låt den vara”. En annan elev belyser det faktum att lärarna talar om att alla är lika värda. Att lärarna pratar med hela klassen är det en annan elev som poängterar.

Lärarsvar

Ett flertal av lärarna skriver att antimobbningsteamet tar tag i mobbningen med socialpedagogen i spetsen medan andra hävdar att man pratar med de inblandade eleverna och deras föräldrar. Sådär ser svaret från en lärare ut: ”Samtal med offer, mobbare,

uppföljningssamtal och föräldrar om inte situationen förbättras.”¹ Ytterligare några skriver att man följer åtgärdsprogrammet. En lärare skriver att man anmäler det till elevhälsoteamet, en annan nämner att man har diskussioner i klasserna. En lärare menar att man i arbetslagen agerar gemensamt medan en annan menar att man agerar efter eget tycke och smak.” En del är väl medvetna om vad som är vår policy (det som står i antimobbningsplanen) andra agerar mer utifrån vad de själva tycker och tänker.”

Sammanfattning

Både elever och lärare nämner att man pratar med de inblandade parterna. Lärarna menar även att man ringer till föräldrarna medan de elever som nämner detta är mer osäkra på om det verkligen är så. I båda grupperna tar man även upp det faktum att man har samtal i klasserna. Av elevernas svar framgår det att de tycker att lärarna hanterar det på olika sätt, något som också antyds i lärarnas svar. Detta visar sig när en elev anser att lärarna löser det diskret medan en annan anser att lärarna bara säger åt den som retas och i lärarnas svar när de skriver att arbetslagen agerar gemensamt respektive att man agerar efter eget tycke och smak. Ingen av respondenterna anser dock att lärarna inte ingriper alls. Lärarna tar även upp antimobbningssteamet som ett sätt att lösa mobbningen. Något som eleverna verkar ha tagit fasta på är att lärarna pratar om vikten av allas lika värde och hur fel det är att mobba.

6.2.1 Tycker du att man kan hantera detta på ett bättre sätt? JA NEJ Om du svarade JA, på vilket sätt?

Elevsvar

Elva av eleverna anser att man inte kan hantera det på ett bättre sätt medan fem tycker att man kan göra det. Resterande har svarat vet ej. De som upplever att man kan göra arbetet på ett bättre sätt menar att man kan prata med föräldrarna och att lärarna kan vara mer intresserade av vad som händer i klassen. Någon efterlyser ett gemensamt sätt för lärarna att agera på, medan en annan tycker att antimobbningssteamet borde vara mer synligt genom att på frågan svara: ”Antimobbningssteamet skulle kunna vara mer synligt. Det finns nog många som inte vet vilka som är antimobbningssteamet.” Flera elever har även uttryckt att man kan göra samma saker som man gör fast mer av det. Att man pratar mer öppet om det, pratar med mobbaren och att man kallar in psykologen är alla åsikter som eleverna yttrat.

Lärarsvar

Fyra av lärarna anser att man inte kan hantera det på ett bättre sätt. En är tveksam medan återstoden anser att man kan hantera det på ett bättre sätt. Saker som man kan göra på ett bättre sätt är enligt lärarna att få alla att känna sig som vinnare, ha mer kartläggning av lärare samt ha en tätare föräldrakontakt. Någon anser att man kan använda sig av ämnet i sin undervisning då man diskuterar saker som värdegrund och respekt. Att vara mer konsekvent och att alla bör agera likadant är andra saker som uttrycktes. ”Jag tror det är viktigt att vi är konsekventa och bemöter eleverna på samma sätt när det gäller mobbn.”²

¹ Vi är medvetna om att denna formulering är grammatiskt fel med eftersom det är ett citat från en respondent så har vi valt att behålla den i sitt original.

² Vi antar att mobbn. är en lärares förkortning av begreppet mobbning.

Sammanfattning

Flertalet av de tillfrågade hävdar att man inte kan hantera den pågående mobbningen på ett bättre sätt. I båda grupperna finns det de som tycker att alla bör agera likadant samt att föräldrarna bör vara mer involverade. Bland elevsvaren finner vi även åsikten att man bör kalla in professionell hjälp såsom psykolog samt att antimobbningsteamet borde vara mer synligt. Eleverna efterlyser en mer öppen dialog runt mobbningen medan vi i lärarsvaren kunde finna att man borde diskutera till exempel värdegrund och respekt i vardagliga undervisningen.

6.3 Hur gör lärare och elever när de följer upp och utvärderar ett mobbningsfall på din skola?

Elevsvar

På den här frågan var det tio stycken elever som inte visste hur man följer upp samt utvärderar ett mobbningsfall. En dessa hade som svar på frågan skrivit: "Jag vet inte riktigt men jag tror antagligen att man pratar med föräldrar och ser hur det utvecklar sig." De som visste hur detta arbete går till skrev bland annat att läraren talar med de inblandade och ser om de är vänner, uppföljande samtal och diskussioner med de inblandade samt föräldrar för att se hur situationen utvecklat sig. Någon elev skriver även att läraren pratar om det men lämnar det snabbt, en annan tycker att alla är snälla mot den mobbade medan en tredje skriver att den mobbade byter klass. Ett svar är att vissa lärare ser till så att mobbningen går över.

Lärarsvar

Några lärare skriver att man har uppföljningssamtal med de inblandade parterna och om mobbningen ej har upphört kontaktas föräldrarna. Någon enstaka lärare svarar att man har klassträffar där man pratar om vad som händer i klassen. Ett liknande svar är att mentorn vidtar lämpliga åtgärder i klassen. En lärare följer åtgärdsprogrammet medan en annan har handledning med eleverna varje vecka där man har skriftlig utvärdering. Två lärare uttrycker sin tveksamhet vilket syns i svaren som säger att man *antagligen* har samtal med elever och föräldrar medan den andra läraren litar på att antimobbningsteamet kan hantera situationen. "Antagligen har man olika möten med de inblandade och deras föräldrar. (Här faller min kunskap på området)."

Sammanfattning

I båda svarsgrupperna finns det en osäkerhet om hur man följer upp samt utvärderar ett mobbningsfall som visar sig genom att många svarat att man ej vet. Personer ur de båda svarsgrupperna påpekar dock att man pratar med de inblandade parterna samt föräldrar och diskuterar hur situationen utvecklat sig. En elev menar att den mobbade får byta klass men detta är inget vi ser bland lärarsvaren. Däremot tar lärarna upp att de har handledning med eleverna varje vecka samt att mentorn vidtar lämpliga åtgärder i klassen. Osäkerheten visar sig även i två av lärarsvaren där läraren litar på att antimobbningsteamet tar hand om situationen samt att man *antagligen* har samtal med elever och föräldrar.

6.3.1 Tycker du att man kan hantera det på ett bättre sätt? JA NEJ **Om du svarade JA, på vilket sätt?**

Elevsvar

Åtta av eleverna tyckte inte att man kan hantera det på ett bättre sätt, medan fyra av eleverna ansåg att det kan hanteras bättre. Nio av de tillfrågade eleverna visste inte hur man kunde hantera det på ett bättre sätt. De som tyckte att man kunde hantera det bättre ansåg bland annat att lärarna skall tala med eleverna och säga att ”mobbing är taskigt och så får man inte göra”. En elev skrev att allt kan bli bättre men preciserade inte på vilket sätt. Någon nämnde att man bör hjälpa den mobbade mer men inte heller här preciserades svaret. En annan elev ansåg att man borde ringa hem och ge en varning om att mobbarna får lämna skolan om de inte slutar mobba.

Lärarsvar

Ingen av de tillfrågade lärarna ansåg att man kan hantera uppföljningen och utvärderingen av mobbing på ett bättre sätt än idag.

Sammanfattning

Ett fåtal av de tillfrågade anser att man kan arbeta på ett bättre sätt än idag. Bland de förslag till förbättring som gavs fann vi att eleverna tyckte att lärarna borde säga att mobbing är taskigt och att man inte får göra så samt att de borde ringa hem och varna om att få lämna skolan om mobbningen inte upphör. Några elever tyckte även att man alltid kan göra allting bättre men gav inga konkreta förslag till detta.

6.4 Resultatsammanfattning

Att skolan där vi genomförde vår enkätundersökning använder sig av kamratstödjare i arbetet mot mobbing verkar vara någonting som de flesta lagt märke till och uppskattade vilket märks i både elevs och lärares svar. Detta tyder på att de har en väl inarbetad roll på skolan, dock efterlyser några elever att kamratstödjarna borde vara ännu mer synliga, ha mer tid och vara på sin vakt.

Många lärare hävdar att de använder sig av gruppövningar i förebyggande syfte, detta har endast en elev uppmärksammat i sitt svar. Dock har flera elever i vår undersökning nämnt att lärarna försöker skapa goda relationer bland dem genom samtal och genom att ta reda på hur eleverna mår. Detta är ingenting som lärarna i vår undersökning tagit upp i sina svar.

Bland respondenterna i vår undersökning är det bara lärarna som nämner klassens ledstjärnor som eleverna själva varit med och tagit fram och som klassen skall efterfölja. Här har eleverna själva fått vara med och påverka hur klassen skall agera gentemot varandra och därmed ta ansvar för atmosfären i klassen och sitt eget handlande.

Inga av eleverna i undersökningen har nämnt antimobbingsteamet och antimobbningsplanen vilka lärarna anser vara två viktiga delar i det förebyggande arbetet. Lärarna tycker även att man kan göra antimobbningsarbetet bättre genom att kontakta antimobbingsteamet oftare.

Under pågående mobbning menar både lärare och elever att lärarna hanterat det på olika sätt. I båda respondentgrupperna tycker man att en förbättring vore att alla hanterade mobbningen på ett likartat sätt. Beroende på att alla situationer ser olika ut är det svårt att agera efter en mall eller enligt ett förutbestämt sätt. Det här är något som en av lärarna har uttalat sig om när denna skriver att ”man får ta till kreativa och okonventionella lösningar när de rutinmässiga åtgärderna inte fungerar”.

Några elever i vår undersökning efterlyser en mer öppen dialog kring mobbning vilket kan jämföras med ett svar bland lärarna där denna tycker att man borde diskutera värdegrunden och respekt i den vardagliga undervisningen. Kanske är livskunskap på schemat en bra lösning, något som en annan lärare tog upp som förslag till förbättring.

I arbetet med den pågående mobbningen är det enbart de vuxnas roll som lyfts fram både bland lärar- och elevsvar. Som vi nämnt tidigare vill eleverna i vår undersökning ta del av det förebyggande antimobbningsarbetet men det visar sig att de inte ser att även de kan spela en roll i arbetet mot den pågående mobbningen.

Stor osäkerhet råder i båda grupperna om hur man följer upp och utvärderar mobbning. Flera av respondenterna har svarat att de inte vet hur detta arbete går till. Det är inte bara eleverna som är osäkra utan även lärarna. De respondenter som visste hur arbetet går till svarade att man pratar med de inblandade samt föräldrar och ser hur situationen har utvecklats. Den osäkerhet som vi sett bland lärarnas svar är att man litar på att antimobbningsteamet tar hand om situationen och att man *antagligen* har samtal med elever och föräldrar. En elev svarade att den mobbade får byta klass. I kontrast till detta svarade en av eleverna att arbetet kan bli bättre om man ringer hem och varnar den mobbade eleven att den får byta skola om mobbningen inte upphör.

7. Diskussion

Under utbildningens gång har det genom verksamhetsförlagd utbildning, föreläsningar, litteratur samt diskussioner skapats ett intresse hos oss för mobbningsfrågor. Under arbetet med den här rapporten har våra kunskaper och vårt engagemang ökat markant. Vi valde detta ämne då det ständigt kommer att vara aktuellt för alla som verkar i skolan men även är någonting som återfinns i resten av samhället. Vi känner en trygghet inför vår framtid både som lärare och samhällsmedborgare i och med detta arbetes förvärvade kunskaper.

Mycket av det material vi studerat är metodlitteratur som innehåller konkreta tips och råd om hur man kan jobba mot mobbning i skolan och vänder sig således till de pedagoger som är aktiva inom skolverksamheten. Desto mindre material grundar sig på vetenskaplig forskning.

Vi finner stöd för vikten av vårt arbete i skollagen (1985) där det står fastslaget att:

Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan

1. främja jämställdhet mellan könen samt
2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.

(1 kap 2 §)

Vårt syfte var att göra en jämförande undersökning som beskriver hur elever och lärare på en skola upplever att man där jobbar mot mobbning samt att undersöka om dessa lärares eventuella insatser i arbetet mot mobbning uppfattas av eleverna. Detta ville vi göra genom en enkätundersökning då att vi ansåg det vara den mest effektiva metoden eftersom vi ville ha en bredare svarsgrupp än vi hade fått genom intervjuer. Dock gjorde ett stort bortfall att vi inte fick den bredd vi eftersträvade. Resultaten vi fick fram har stärkts av det material vi studerat. Vi har även försökt koppla lärarnas insatser mot mobbning till de styrdokument som finns inom skolans värld. I både läroplaner och skollag står det att skolan aktivt skall motverka alla former av trakasserier och det upplever vi att lärarna på den undersökta skolan gör.

Det förebyggande arbetet mot mobbning på den undersökta skolan verkar fungera mycket bra vilket vi tror är viktigt för att detta skall få någon effekt. ”Om inte det förebyggande arbetet genomsyrar verksamheten på en skola är det mycket svårt att t.ex. i en klass försöka utföra ett förebyggande arbete” (Isacsson, 1998, s. 36).

Många lärare i vår undersökning hävdar att de använder sig av gruppövningar, kamratstödjare, gemensamma aktiviteter och gemensamt framtagna regler i förebyggande syfte. Trots att alla elever inte verkar se att dessa saker är till för att motverka att mobbning uppstår upplever de att lärarna jobbar aktivt i förebyggande syfte.

Kamratstödjare är det mest nämnda svaret bland både elever och lärare i undersökningen när det gäller förebyggande arbete. Det här anser vi visar att de har åstadkommit ett bra och väl synligt arbete. Vi tycker att det är bra att kamratstödjarna är så synliga som de är på just den här skolan. Vidare tycker vi att alla skolor borde utse kamratstödjare som har till uppgift att vara extra uppmärksamma på vad som händer i skolan och ute på

skolgården. Enligt BO:s rapport (2001) föreslår 13-åringarna att "alla skolor ska ha kamratstödjare eller andra vuxna som bara har till uppgift att bry sig om eleverna på skolan som skulle kunna fungera som exempelvis skolvärdar, rastvakter och hjälplärare" (s. 35). Det är bra att ha både vuxna och elever som kamratstödjare och se till att dessa träffas med jämna mellanrum och diskuterar vad de har observerat. Det är dock viktigt att de vuxna inte lägger över för mycket ansvar på eleverna då det är de vuxna som skall ha huvudansvaret. Vi tror att kamratstödjarna kan skapa en trygghet hos eleverna i och med att de rör sig bland de andra eleverna vilket även Damber (2003) anser. Vetskapen om att dessa kamratstödjare är extra uppmärksamma och inte ställer upp på trakasserier tror vi ökar trygghetskänslan hos eleverna.

Ett resultat vi fick fram genom vår undersökning var att lärarna upplever att de i förebyggande syfte mot mobbning jobbar med gruppaktiviteter. Denna koppling var det endast en elev som hade gjort. Lärarna borde kanske här vara tydligare med att förklara varför vissa saker görs. Vi tycker det är viktigt att försöka få eleverna att förstå att det finns en tanke bakom verksamheten så det inte bara blir en rolig sak som man gör utan någon speciell anledning. En stärkt grupp känsla anser vi leder till större tolerans mot varandras olikheter samt större respekt för varandra och därför bör man använda sig av olika former av gruppaktiviteter. Olweus (1986) hänvisar till forskning som gjorts om samarbete som undervisningsmetod (Johnson, D.W. & Johnson, R.T. & Maruyama, G). Samarbete har gynnsamma effekter på många områden, bland annat inläring och prestationsförmåga. De har funnit att elever i samarbetsgrupper minskar sina fördomar mot gruppmedlemmar av annan ras eller nationalitet samt att de blir mer accepterande och positiva mot varandra. De blir även mer hjälpsamma och stödjande. Säljö (2000) menar att det är i samspelet med andra människor som man lär sig och utvecklas. I Lpo 94 poängteras det att "skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse" (s. 19). Detta tas också fasta på i Dambers material (2003) där hon talar om att grupparbeten främjar kontakter utanför det egna kamratgänget och att "det är nödvändigt att lära sig samarbeta med alla, oavsett olikheter" (s. 4:6). Hon anser att man genom värderingsövningar, rollspel, kompisamtal och forumspel kan träna eleverna till en ökad förståelse för sig själva och andra. Dessa kunskaper är inte bara viktiga i skolan utan i hela samhället eftersom man ständigt möter människor och situationer som man måste kunna förhålla sig till.

En av våra frågeställningar handlar om huruvida eleverna är medvetna om det eventuella arbete som lärarna gör för att förebygga, hantera och följa upp mobbning. När det gäller det förebyggande arbetet är eleverna i vår undersökning till viss del medvetna om det arbete lärarna gör. Vad som är intressant är att många av eleverna i sina svar har tagit upp saker som de tycker att lärarna gör för att förebygga mobbning men som ingen av lärarna nämnt, däremot är elevsvar och lärarsvar ganska lika gällande hanteringen av den pågående mobbningen. De flesta respondenterna verkar vara överens om att man pratar med de inblandade parterna och försöker lösa problemet. Vi anser att det är nödvändigt att samtala med de inblandade för att kunna få stopp på mobbningen. När man upptäckt ett mobbningsfall så tycker vi att man skall använda sig av enskilda samtal för att visa att man ser vad som sker. I enskilda samtal är det även lättare att säga sin åsikt och man behöver inte stå till svars inför hela klassen. I förebyggande syfte tror vi att klassamtal är effektiva då eleverna får diskutera med varandra om vad som är rätt och fel. Säljö (2000) framhåller att "vi formar oss själva och andra, vår etik och moral, i och genom kommunikation" (s. 89). I vårt samhälle är det viktigt att kunna ta ställning och kommunicera eftersom det här finns många oskrivna och skrivna lagar som man måste kunna förhålla sig till.

Angående uppföljningsarbetet så verkar både elever och lärare osäkra om hur detta arbete går till. Detta tycker vi är oroväckande eftersom detta är en minst lika viktig del för att se till så att mobbningen har upphört. Det är här man får reda på huruvida insatserna har hjälpt eller inte.

Flera av de 13-åriga eleverna i BO:s rapport (2001) uttrycker ett missnöje kring att lärarna inte agerar och griper in vid mobbning. En av våra respondenter i elevgruppen tycker att detta visar att lärarna är med och mobbar själva och är lika fega som mobbarna. När lärare avstår från att ingripa är detta ur ett sociokulturellt perspektiv ett sätt att lära eleverna att det är acceptabelt att mobba eller inte ingripa eftersom man lär av det omgivningen tillåter. Vi tycker det är oacceptabelt att inte gripa in i en mobbningsituation och enligt Lpo 94 måste: "Tendenser till trakasserier skall aktiva bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser" (s. 19). Att blunda för mobbning är samma sak som att låta den fortgå. Vi anser att vi som lärare har ansvaret att vara en god förebild genom att gripa in i dessa situationer. Av kunskap vi fått genom våra studier har vi förstått att många lärare väljer att inte gripa in på grund av rädsla för att göra fel samt kunskapsbrist inom området. Om det är sant att många lärare väljer att inte agera på grund av kunskapsbrist borde det göras någonting åt detta nu. Enligt BO:s rapport (2001) finns det brister i lärarutbildningen angående mobbning.

BO:s uppfattning är att de enskilda lärarutbildningarna inte prioriterar kunskapsutveckling kring frågor om mobbning. Av BO:s enkät kan vi dra slutsatsen att lärar- och fritidspedagogutbildningarna saknar konkreta mål i kursplanerna för utbildningen. Det är således inte alls självklart att nyutbildade lärare och fritidspedagoger har grundläggande insikter i hur mobbning förebyggs. Följaktligen kommer många att sakna en viktig kompetens i mötet med eleverna (s 17).

Efter att snart ha avslutat vår lärarutbildning kan även vi konstatera att lärarutbildningen brister inom utbildning kring mobbning. Vi har under endast en kurs fått snudda vid detta kunskapsområde. Försvinnande liten del av litteratur och föreläsningar har berikat våra kunskaper om mobbning. Vi har genom kurskamraters röster förstått att det är många som saknar detta i sin utbildning. Vi förstår att denna kunskapsbrist kan leda till att man väljer att blunda istället för att agera när man konfronteras med mobbning vilket kan få allvarliga konsekvenser. Kunskap om hur man skall agera i en mobbningsituation stärker lärarprofessionalismen.

Vi är medvetna om att det inte är enkelt att ta sig an ett mobbningsfall och att man inte kan agera likadant i alla lägen. Många lärare önskar nog att det i vissa fall finns en mall som förklarar hur man skall agera men vi tror man måste anpassa sig efter situation, vilka elever som är inblandade och dylikt. I likhet med detta anser Isacson (1998) att hon inte tycker sig ha en metod som passar alla utan hon anpassar sitt arbete efter hur fallet ser ut. Vårt agerande beror på vilka vi är och hur vi ser och erfar saker (Carlgren och Marton, 2000). Detta anser vi spelar stor roll för agerandet och ingripandet i en mobbningsituation. Eftersom alla människor är olika erfar vi allvaret i situationen olika, någon tycker att det verkar som ett "skojbråk" medan en annan ser allvarligt på det som sker. Utifrån synsättet styrs valet av handlande.

Vi tycker att det är viktigt att varje skola har en policy som är väl förankrad hos personalen på skolan. Denna policy skall i stora drag innehålla arbetsgången när mobbning har uppstått. Vi tycker även att en policy för förebyggande arbete av mobbning är viktig att ha

och att den genomsyrar hela verksamheten så att eleverna märker att detta är någonting som alla på skolan jobbar för. Enligt Høiby (2004) underlättas antimobbningsarbetet för den enskilda pedagogen om kollegerna och skolledningen stöttar arbetet. Vidare menar hon att ”Om alla vuxna i skolan är överens om en gemensam insats för ett gott kamratskap kommer detta i sig att fungera förebyggande” (s. 81). Med detta menar hon att en gemensam grundsyn och ett gemensamt arbete förhindrar att mobbning uppstår.

I våra båda respondentgrupper tyckte man att en förbättring i arbetet mot den pågående mobbningen vore att all skolpersonal hanterade mobbningen på ett likartat sätt. Anledningen till detta tror vi beror på att en del elever upplever att vissa lärare ingriper mer än andra. Som vi nämnt är det svårt att finna en generell lösning eftersom alla fall skiljer sig åt men att ha en gemensam grundtanke om att stoppa den mobbning man upptäcker är viktigt. Det är detta vi tror att eleverna eftersträvar. Vygotsky menar i Säljö (2000) att det i ett sociokulturellt perspektiv finns två redskap för att agera i och förstå världen. Dessa är språkliga/intellektuella och fysiska. Dessa redskap ser olika ut för varje individ beroende på olika individers förutsättningar och upplevelser. Därför anser vi att man inte kan agera likartat eftersom redskapen har utvecklats olika hos varje individ. Enligt Carlgren och Marton (2000) beror uppfattningen av situationen på vad vi tycker oss behöva göra. Utifrån Vygotsky blir då uppfattningen om vad som behövs göras baserat på hur man använder sig av sina redskap.

För att göra eleverna medvetna om vilka värderingar skolan står för tycker vi det är bra att man på skolan har en kontinuerlig dialog om mobbning. Detta är någonting som vi märkt genom elevernas enkätsvar där de bland annat efterlyser en mer öppen dialog kring mobbning. Vi anser detta vara viktigt. Att det inte alltid fungerar så i skolverksamheten idag tror vi beror på tidsbrist. Många av lärarna tror vi känner att de inte har tid att ta från sin egen undervisning till att undervisa om livsfrågor, däribland mobbning. Detta är nödvändiga kunskaper för eleverna som de behöver ha med sig ut i livet och skolan är ett bra ställe att lära sig det här eftersom skolan är en del av det livslånga lärandet. För att dessa kunskaper inte skall glömmas bort tycker vi att en bra idé vore att införa livskunskap som ett eget ämne på schemat. Detta ämne kan inrymma en rad olika saker som bland annat att eleverna får en chans att lära känna varandra på djupet och framförallt vågar öppna sig för varandra. De kan även få en chans att lära sig känna empati för andra människor och lära sig att lösa konflikter. Vi tror att detta kan få en rad positiva effekter, till exempel att eleverna blir mer öppna, trygga och bättre på att visa hänsyn mot varandra. I sin tur tror vi att detta bidrar till bättre klimat i klassrummet och att de dessutom utvecklar sociala och kommunikativa förmågor vilka är bra att ha med sig i livet.

I Lpo 94 tar man på flera ställen upp att skolan aktivt skall jobba för att motverka alla former av trakasserier, samt att alla skall känna sig trygga samt trivas i skolan. Detta upplever vi att lärarna i vår respondentgrupp gör. Vi tycker oss se att de har en mångfald av sätt att lösa mobbningen på men även att de aktivt jobbar i förebyggande syfte. De har nämnt olika sätt som man kan använda sig av i antimobbningsarbetet, och trots att eleverna och lärarna i svaren inte alltid uppmärksammat samma saker så syns det tydligt att man på skolan i vår undersökning aktivt jobbar mot detta problem. I likhet med visst material vi studerat, så vill eleverna vara mer delaktiga i antimobbningsarbetet och detta tycker vi de skall ta vara på. Detta är även någonting BO (2001) har en positiv inställning till. De tycker att man borde ta med barnen och ungdomarna mer i arbetet mot mobbning eftersom det i många fall är de som upptäcker mobbningsproblemen. BO (2001) tycker att skolan borde utveckla fler arbetsformer där eleverna blir delaktiga i det förebyggande arbetet. De

poängterar att det inte handlar om att överlämna ansvaret utan att hjälpa eleverna att kunna delta aktivt. Således blir det ett samarbete mellan de vuxna och ungdomarna. Elevengagemang är även någonting som Damber (2003) starkt poängterar som positivt.

Inflytande, engagemang och ökat ansvar ger självförtroende som kan leda till ett ökat självförtroende. Trygga elever med gott självförtroende klarar eventuella kränkningar och trakasserier bättre. Om man som elev känner sig delaktighet³ och känner ett gemensamt ansvar för skolan och för varandra så leder det till att man reagerar när den fysiska eller psykiska miljön försämras (s. 2:9).

Att mobbning är ett viktigt ämne tror vi att alla är överens om. Genom detta arbete har vi skaffat oss en vidare kunskap vilket vi är säkra på kommer stärka oss som människor och i vårt arbete mot mobbning. Vi hoppas och tror att vi kommer våga gripa in och försöka stoppa mobbning när vi blir medvetna om den. Vi tror även att våra nyvunna kunskaper kommer att föra med sig att vi aktivt kommer att jobba på ett förebyggande sätt för att försöka hindra att mobbning uppstår.

Lärandet är enligt Säljö (2000) närvarande i alla situationer. Från dessa har både individen och gruppen möjlighet att ta med sig kunskap för användning i andra situationer. Det är inte bara i skolan och i undervisningssituationer man lär sig, detta sker överallt och hela tiden. Vi anser dock att skolan är en viktig del av samhället där interaktion och samspel med andra människor är viktigt för lärandet och utvecklingsprocesserna hos eleverna. Vi som lärare har en stor inverkan på eleverna och hur de förhåller sig till bland annat mobbning och vad de väljer att ta med sig ut till situationer utanför skolan. Vi måste även i arbetet mot mobbning ta hänsyn till vad eleverna har lärt sig i andra situationer utanför skolan och i arbetet utgå ifrån detta. Arbetet blir därför ett samspel mellan individ, grupp och omgivning.

7.1 Förslag till fortsatt forskning

Eftersom vår undersökning är en pilotundersökning finns det flera olika sätt att vidareutveckla denna på. Självklart kan man i mån av tid göra en djupare undersökning genom att fråga fler elever samt lärare på skolan. Någonting annat som vi tycker skulle vara intressant är att istället för att jämföra elevers och lärares åsikter, göra en jämförelse mellan pojkars och flickors syn på antimobbningsarbetet i skolan. En annan tanke är att jämföra två skolor och se hur dessa liknar samt skiljer sig från varandra i antimobbningsarbetet. För att kunna förbättra arbetet mot mobbning på en skola vore en idé att undersöka hur fortbildningen för lärare inom mobbningsområdet ser ut. Kanske finns det där brister som skulle kunna åtgärdas och bidra till ett bättre arbete, vilket kanske skulle kunna leda till minskad mobbning. Det hade även varit intressant att undersöka vilka konsekvenserna kan bli om man som lärare väljer att inte ingripa i mobbningen. Dessa idéer lämnar vi öppna för framtida forskning att besvara.

Det är inte de onda människornas ondska som är det farliga, utan de goda människornas tystnad
(Martin Luther King)

³ Vi är medvetna om att detta är ett språkfel och att det ska stå delaktiga och inte delaktighet. Men eftersom vi valt att citera detta stycke så måste vi återge originaltexten.

8. Referenser

Barnombudsmannen (2001). *BLUNDA inte för mobbningen. BO: s rapport och förslag mot mobbning*. (3: e reviderade upplagan). Stockholm: Förlagshuset Gothia.

Bliding, Marie (2002). *Vad betyder mobbning? Om mobbningsbegreppet och den praktiska vardagen*. I Bo Andersson & Solveig Hägglund (Red), *Barnets rättigheter*. Centrum för värdegrundsstudier vid Göteborgs universitet. (20 s).

Carlgren, Ingrid & Marton, Ference (2000). *Lärare av imorgon*. Stockholm: Läraförbundets Förlag.

Damber, Sara (2003). *DIN VÄN - ett handledningsmaterial mot kränkande behandling*. (3: e reviderade upplagan). Stockholm: Friends.

Fors, Zelma (1994). *Makt maktlöshet mobbning*. Stockholm: Liber Utbildning AB.

Edling, Lars (1997). *Kompissamtal: kommunikation istället för tystnad eller våld*. (2: a reviderade upplagan). Solna: Ekelunds Förlag.

Ejvegård, Rolf (2003). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Ekelund, Gabriella & Dahlöf, Annamaria (2005). *Skarpa lägen. Om barn i svåra situationer*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio AB.

Herlin, Agneta & Munthe, Bo (2005). *En tryggare skola. Regler och förebyggande arbete mot våld och mobbning*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Høyby, Helle (2004). *Mobbning kan stoppas! Verktyg för lärare och pedagoger*. (B. Nilsson, övers.). Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB. (Original publicerat 2002)

Höistad, Gunnar (1994). *Mobbning. En bok om att förebygga, upptäcka och stoppa mobbning*. Stockholm: Informationsförlaget.

Isacsson, Monica (1998). *Mobbad! Att utveckla ett effektivt mobbningsarbete*. Höganäs: Bokförlaget Kommunlitteratur AB.

Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2004). *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget.

Larsson, Eva (2000). *Mobbad? Det har vi inte märkt!* Stockholm: Liber.

Olweus, Dan (1973). *Hackkycklingar och översittare. Forskning om skolmobbning*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.

Olweus, Dan (1986). *Mobbning. Vad vi vet och vad vi kan göra*. Stockholm: Liber

Pikas, Anatol (1989). *Så bekämpar vi mobbning i skolan*. Uppsala: AMA dataservice förlag.

Pramling – Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.

Roland, Erling (1983). *Mobbning. Att förebygga och bearbeta gruppvåld bland barn*. (J. Bååth, övers.). Malmö: Liber. (Original publicerat 1983)

Smith, Peter K. Pepler, Debra & Rigby, Ken (2004) (red.). *Bullying in School: how successful can interventions be?* Cambridge: Cambridge University Press.

Staff, Janne (1997). *Mombus. Modell att förebygga mobbning*. Täby: Sama förlag.

Stukat, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Stockholm: Skolverket.

Utbildningsdepartementet (1985). *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Hej!

Vi är två lärarstudenter som nu läser vår sista termin vid Göteborgs universitet och håller nu på med vårt examensarbete. Vi har valt att undersöka mobbning i skolan och hur man kan arbeta för att förhindra att mobbningen uppstår. Nu skulle vi behöva elevernas hjälp med att svara på frågor i en enkät.

Vi hade varit glada om ni ville ge ert barn tillåtelse att svara på dessa frågor, då detta är ett ständigt aktuellt ämne som berör alla i skolans värld.

Vi kommer under veckan att komma ut till skolan och vara med under en lektion när eleverna får svara på frågorna skriftligt i klassrummet.

Dessutom hade vi varit glada om ni inte diskuterar dessa frågor med era barn innan de svarat på dem skriftligt i skolan då vi vill undvika att eleverna blir färgade av andras åsikter allt för mycket.

Har ni frågor är ni välkomna att ringa till oss på telefonnummer 0735-006560

Lappen skall senast på onsdag vara inlämnad till Ann- Christine.

Med vänlig hälsning Elisabet Johansson och Jenny Sundh

Härmed godkänner jag att mitt barn får svara på frågor om mobbning:

Enkätundersökning om mobbning

1a) Hur jobbar lärare och elever för att förhindra mobbning på din skola?

b) Tycker du att man kan hantera det på ett bättre sätt?

JA NEJ
(ringa in ditt svar)

Om du svarade JA, på vilket sätt?

2a) Hur hanterar lärare och elever pågående mobbning på din skola?

b) Tycker du att man kan hantera det på ett bättre sätt?

JA NEJ
(ringa in ditt svar)

Om du svarade JA, på vilket sätt?

3a) Hur gör lärare och elever när de följer upp och utvärderar ett mobbningsfall på din skola?

b) Tycker du att man kan hantera det på ett bättre sätt?

JA NEJ
(ringa in ditt svar)

Om du svarade JA, på vilket sätt?

Tack för din medverkan!
Eliisabet och Jenny